

บทเรียนชุมชนเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว ในจังหวัดปทุมธานี

The Community Lessons for Driven Green City Development in Pathum Thani Province

¹วรรณวิภา ไตลังคะ (Wanwipha Tailangka)

²สถาพร ภูสุวรรณ์ (Sathaphon Phusuwan)

³ณัฐพันธ์ ดู่ขี้ (Natthaphan Dukhueng)

⁴ครุศิลป์ อวนศรี (Karusin Uwansri)

⁵ชูชีพ เปียदनอก (Choocheep Biadnok)

^{1, 2, 3, 4}คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

(Faculty of Political Science, North Bangkok University)

⁵นักวิชาการอิสระ

(Independent Scholar)

E-mail: wanwipha.ta@northbkk.ac.th

Received February 7, 2022; **Revised** April 3, 2022; **Accepted** April 7, 2022

Abstract

The objectives of this research were to study ways of driving green city development and to offer guidelines for driving green city development in Pathum Thani Province. This research collected qualitative data from key informants from city council administrators in Pathum Thani Province, who are in the positions of the mayor, the deputy mayor, and the council members or municipal clerks, for a total of 14 people by selective selection. The researcher used both in-depth interviews and focus group discussion by using informal interviews and the results of the research were as follows: Most of the green city in Pathum Thani Province of considering from development strategy of Asian Development Bank found that the integration of cooperating in city development parallel with environment development have been used infrastructure communication network and city plan have been designed by focus on conservation. For climate and disaster management, the focus is on stimulating the use of alternative energy. And social equality focuses on people's participation in city development, including strengthening locality pride and becoming a green citizen. Green city development guidelines in Pathum Thani Province. There are 3 steps to driving. The first

step, the local administration organization surveys both the existing green areas and potential spaces to create green areas and establishes a development master plan in 3 steps of processing time, which are short, medium, and long term. The second step, create knowledge and understanding of the importance of green cities. Asks for people's cooperation, including organizing the activities or contest, and appreciates the sponsor. The last step, set up an urban development fund through the cooperation of the private sector and civil society.

Keywords: Community Lesson; Urban Development; Green Economy

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทเรียนชุมชนเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว และนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว ในจังหวัดปทุมธานี ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้บริหารเทศบาลเมือง พื้นที่จังหวัดปทุมธานี ในตำแหน่ง นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล หรือปลัดเทศบาล จำนวนรวมทั้งสิ้น 14 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเป็นเครื่องมือวิจัย พบข้อมูลดังนี้ ความเป็นเมืองสีเขียวพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ตามแนวยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยธนาคารพัฒนาเอเซีย พบว่า ด้านการบูรณาการความร่วมมือในการพัฒนาเมืองควบคู่กับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมนั้น มีการกำกับโครงข่ายคมนาคมโครงสร้างพื้นฐาน และออกแบบผังเมืองแบบเน้นการอนุรักษ์ ด้านการจัดการสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ มีการมุ่งเน้นส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน และด้านความเท่าเทียมทางสภาพสังคม มีการมุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง รวมถึงการสร้างพลังความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและการเป็นพลเมืองสีเขียว ซึ่งแนวทางการพัฒนาเมืองสีเขียว จังหวัดปทุมธานี มีขั้นตอนการขับเคลื่อน ขั้นที่ 1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทำการสำรวจพื้นที่สีเขียวที่มีอยู่เดิม รวมถึงพื้นที่ที่มีศักยภาพจะเป็นพื้นที่สีเขียวได้ และจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนา ระยะสั้น ระยะปานกลางและระยะยาว ขั้นที่ 2 สร้างความรู้ความเข้าใจประเด็นความสำคัญของเมืองสีเขียว ขอความร่วมมือจากประชาชน รวมถึงจัดกิจกรรมหรือจัดประกวดยกย่องผู้ให้การสนับสนุน และขั้นที่ 3 จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาเมือง โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชนและภาคประชาสังคม

คำสำคัญ: บทเรียนชุมชน; การพัฒนาเมือง; เศรษฐกิจสีเขียว

บทนำ

เศรษฐกิจสีเขียวถูกนำมาใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 ในรูปของรายงานต่อรัฐบาลสหราชอาณาจักร โดยกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ชื่อรายงานพิมพ์เขียวเศรษฐกิจสีเขียว (Blueprint for a Green Economy) โดยพิมพ์เขียวฉบับแรก กล่าวถึงเศรษฐกิจว่าสามารถช่วยนโยบายสิ่งแวดล้อมได้ ส่วนอีกสองฉบับเป็นการเขียนถึงปัญหาระดับโลก ประเด็นภาวะโลกร้อน การลดลงของโอโซน การลดลงของป่าเขตร้อน และทรัพยากรที่หายไปของประเทศกำลัง

พัฒนา (United Nations, 2012) และปีใน ค.ศ. 2009 United Nations Environment Programme: UNEP ได้ออกเอกสารทางวิชาการชื่อ Rethinking the Economic Recovery: A Global Green New Deal โดยได้ระบุถึงปัญหาของการที่ทั่วโลกมุ่งพัฒนาประเทศ โดยละเลยผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดวิกฤติหลายประเด็น UNEP จึงได้เสนอให้ประเทศต่าง ๆ ปฏิรูปการลงทุนในระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นสินค้าสาธารณะ โดยใช้กลไกการค้าเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนผ่าน การพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว และให้นิยามของเศรษฐกิจสีเขียว ว่าเป็นเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศต่าง ๆ ไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นธรรมของสังคม อีกทั้งยังช่วยลดความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและการขาดแคลนเชิงนิเวศได้ (Barbier, 2009) อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจสีเขียวเป็นการเปลี่ยนผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อยกระดับศักยภาพและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ที่ถือว่ามีผลสำคัญต่อเสถียรภาพและความยั่งยืนของการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคต (Green Growth Best Practice Initiative: GGBP, 2014) และเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่พบว่า นโยบายเศรษฐกิจสีเขียวช่วยนำพาสังคมไปสู่การเติบโตสีเขียว โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบายได้ทำให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในด้านการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิต การลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ช่วยลดความเสี่ยงของปัญหาสิ่งแวดล้อม พื้นฟูระบบนิเวศ ช่วยพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลดความเสี่ยงทางสุขภาพที่เกิดจากปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างความมั่นคงด้านพลังงาน (Asian Development Bank Institute: ADB, 2012)

สำหรับภาพรวมการพัฒนาเมืองสีเขียวในประเทศไทยนั้น ได้มีการขับเคลื่อนนโยบายภายใต้แนวคิดที่ว่า การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชุมชนท้องถิ่นในการเปลี่ยนผ่านชุมชนสู่เศรษฐกิจสีเขียวนั้น จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของผู้คนในสังคมและชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การบริโภคและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอเพียง ซึ่งมีหน่วยงานเจ้าภาพคือ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ที่ได้เข้าร่วมประชุมคณะทำงานกรอบการประชุมระดับรัฐมนตรีและผู้ว่าราชการจังหวัด (Chief Ministers and Governor's Forum Thailand Committee: CMGFTC) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ตามแผนงานการพัฒนาเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย – มาเลเซีย – ไทย (IMT-GT) เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2561 และได้ข้อสรุปการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว เพื่อขยายผลไปยังทุกจังหวัด ทั้งนี้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้จัดทำแนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว โดยนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองสีเขียวของธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) ไปใช้นำร่องในการขับเคลื่อนเมืองสีเขียวใน 14 จังหวัดภายใต้เป็นต้นแบบ และมอบหมายให้ทุกจังหวัดรายงานผลการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียวให้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นรับทราบอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมืองปริมณฑล (สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม และสมุทรสาคร) ให้เป็นเมืองศูนย์กลางการบริการธุรกิจและพาณิชย์ ศูนย์กลางการขนส่งและโลจิสติกส์ ศูนย์บริการด้านสุขภาพและการศึกษา และเมืองที่อยู่อาศัย (Department of Local Administration, 2018) ซึ่งจังหวัดปทุมธานีได้นำนโยบายดังกล่าวไปสูการปฏิบัติ โดยกำหนดไว้ใน แผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานี พ.ศ. 2561 – 2565 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2563) คือ ปทุมธานีเป็นเมืองสิ่งแวดล้อมสะอาด อาหารปลอดภัย แหล่งท่องเที่ยว เรียนรู้ และพักผ่อนหย่อนใจของอาเซียน สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งเมื่อทำการถอดรหัสเชิงนโยบาย สามารถจำแนกประเด็นสำคัญตามวาระของจังหวัดที่กำหนดไว้ว่า ประเด็นเร่งด่วนคือ นโยบายการพัฒนาเมืองสีเขียว การบริหารจัดการมลพิษ และขยะมูลฝอย (Pathumthani Provincial Office, 2020)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า การพัฒนาเมืองสีเขียวเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ ภายใต้วิสัยทัศน์ตามนโยบายรัฐบาลที่มีเข็มมุ่งให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และปรากฏในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างความเจริญเติบโต

ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มิติการรักษาและฟื้นฟูทรัพยากร สร้างความมั่นคงและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษ รวมถึงขีดความสามารถในการลดก๊าซเรือนกระจกและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นำนโยบายไปปฏิบัติโดยยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย ประเด็นการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาสภาพแวดล้อมสู่อนาคต และการวางรากฐานการพัฒนาองค์กรอย่างสมดุล นำสู่การปฏิบัติผ่านยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560 – 2569 โดยมีแนวปฏิบัติให้ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการบริหารและการบริการสาธารณะของท้องถิ่น ด้วยมาตรฐานการจัดการระดับสากล และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงในการเสริมสร้างเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความสมดุล ในการพัฒนาท้องถิ่นกับความจำเป็นในการพัฒนาประเทศสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว และปฏิบัติการโดยยุทธศาสตร์จังหวัดปทุมธานีที่ว่า ปทุมธานีเป็นเมืองสิ่งแวดล้อมสะอาด และพักผ่อนหย่อนใจของอาเซียน ผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ทั้งนี้ภายใต้แนวคิดการพัฒนาเมืองจะสอดคล้องกับบริบทและการกิจของเทศบาลเมืองมากที่สุด หากพิจารณาตาม พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 13 พ.ศ. 2552 มาตรา 50 และ 51 จำแนกตามความเป็นมาของชุมชน ประชากร พื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวก การคมนาคม การสาธารณูปโภค เป็นต้น

บทความวิจัยนี้นำเสนอบทเรียนชุมชนเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว และแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว ในจังหวัดปทุมธานี โดยผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นพื้นที่นำร่องในการศึกษาบทเรียนชุมชนแนวทางการพัฒนาสู่เมืองสีเขียว ในจังหวัดปทุมธานี โดยในพื้นที่มีเทศบาลเมือง จำนวน 7 แห่ง ซึ่งเป็นพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายแห่ง เป็นเมืองรองที่กำลังมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมาก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างคณะทำงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกัน ซึ่งหากได้รับทราบถึงปัจจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามแนวยุทธศาสตร์สากลที่ได้กำหนดไว้ จะสามารถใช้เป็นข้อมูลหรือกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียวได้อย่างเป็นรูปธรรม และนำมาซึ่งความยั่งยืนในการพัฒนาจังหวัดปทุมธานีและประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทเรียนชุมชนเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว ในจังหวัดปทุมธานี ตามแนวยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองสีเขียว โดยธนาคารพัฒนาเอเชีย
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว ในจังหวัดปทุมธานี

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่อยู่ภายใต้กระบวนทัศน์แบบสร้างสรรค์สังคม (Social Constructivism) เป็นวิธีวิทยาในการแสวงหาความรู้ที่เชื่อว่าความรู้ความจริงเป็นสิ่งที่มนุษย์ร่วมกันสร้างขึ้น โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารเทศบาลเมือง พื้นที่จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย เทศบาลเมืองคลองหลวง เทศบาลเมืองคูคต เทศบาลเมืองท่าโขลง เทศบาลเมืองปทุมธานี เทศบาล

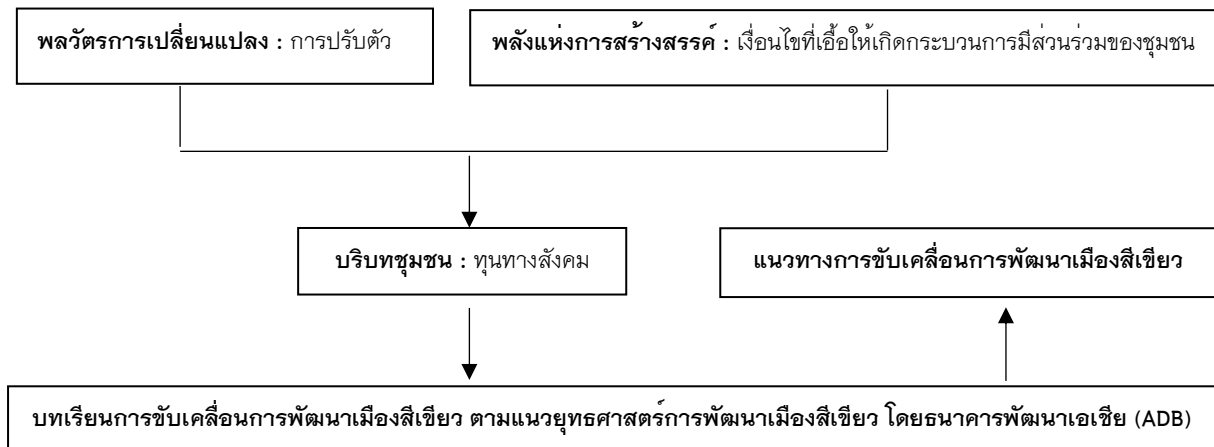
เมืองรังสิต เทศบาลเมืองลำสามแก้ว และเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ ในตำแหน่ง นายกเทศมนตรีหรือผู้แทน ในฐานะผู้บริหารฝ่ายข้าราชการการเมือง และปลัดเทศบาลหรือผู้แทน ในฐานะผู้บริหารฝ่ายข้าราชการประจำ จำนวนรวมทั้งสิ้น 14 คน ได้มาด้วยการเลือกอย่างเจาะจง จากนั้นได้เลือกจากการแนะนำต่อ ๆ กันไป ทำให้ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่หลากหลายและถึงจุดอิ่มตัว

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปร (Variable) ที่ศึกษาครอบคลุมคุณลักษณะที่เป็นเหตุทำให้เกิดการแปรผันของปรากฏการณ์ ใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) การศึกษาบริบทชุมชน ประเด็นทุนทางสังคม 2) ศึกษาพลวัตการเปลี่ยนแปลง ประเด็นการปรับตัว 3) พลังแห่งการสร้างสรรค์ ประเด็นเงื่อนไขที่เอื้อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) บทเรียนการพัฒนาเมืองสีเขียว ตามแนวยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองสีเขียว โดยธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB)

บททวนวรรณกรรม

การวิจัยนี้มุ่งถอดบทเรียนกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามแนวยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองสีเขียว และนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว จังหวัดปทุมธานี โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษา แผนปฏิบัติการจัดตั้งเมืองสีเขียว โดยธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB, 2012) ใน 3 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการบูรณาการความร่วมมือในการพัฒนาเมือง ควบคู่กับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับความน่าอยู่และยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน (Economy) 2) ด้านการจัดการความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติธรรมชาติ (Environment) และ 3) ด้านการให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมทางสภาพสังคม ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมได้อย่างทั่วถึง (Equity) และทำการศึกษา ทฤษฎีการถอดบทเรียน (Lesson Learned) (Cooperrider, Whitney & Stavros 2008) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาหลักในการวิจัย ศึกษาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (Poplin, 1979) โดยการศึกษาครอบคลุมองค์ประกอบในมิติของคนในชุมชน ทุนของชุมชน วัสดุอุปกรณ์ ยุทธศาสตร์ กระบวนการ การได้รับการสนับสนุน การบริหารจัดการ นักพัฒนาชุมชน การประสานงาน และผลของการพัฒนา ศึกษาแนวคิดการพัฒนาเมืองต้นแบบ (Pujinda & Boonsom, 2016) ใน 3 ส่วนหลัก ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ในการวางผังเมือง เกณฑ์มาตรฐานในการวางผังเมือง และแนวทางการบริหารจัดการผังเมือง ศึกษากรอบการประเมินพื้นที่สีเขียวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (UCEC Conference, 2011) ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านแผนการจัดการพื้นที่ภายนอก ด้านแผนการดูแลพื้นที่สีเขียว ด้านแผนการป้องกันระบบนิเวศ และ ด้านแผนการจัดการน้ำ และศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดปทุมธานี จากแผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานี พ.ศ. 2561 – 2565 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2563) ที่ครอบคลุมแผนพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ และแผนพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมและระบบโลจิสติกส์ รองรับการพัฒนาตัวทางเศรษฐกิจและสังคม (Pathumthani Provincial Office, 2020) ได้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การถอดบทเรียน (Lesson Learned) เป็นวิธีการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การสร้างทฤษฎีบนฐานของปรากฏการณ์ (Construct) และได้รับการตรวจสอบ (Verify) โดยการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างเป็นระบบ อาศัยกระบวนการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดกลุ่มสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างรอบด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ คัดเลือกโดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Purposeful Sampling) เป็นการเลือกที่มีโครงสร้างไม่เคร่งครัด แต่มีเป้าหมายเพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ และไม่ได้พิจารณาเฉพาะการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แต่ยังพิจารณาจากบริบท เหตุการณ์ และกระบวนการทางสังคมที่สอดคล้องกับเรื่องที่กำลังทำการวิจัยอีกด้วย คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จากผู้บริหารเทศบาลเมือง พื้นที่จังหวัดปทุมธานี ในตำแหน่งนายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี ประธานสภาเทศบาล รองประธานสภาเทศบาล และปลัดเทศบาล จำนวนรวมทั้งสิ้น 14 คน โดยการเลือกอย่างเจาะจง จากนั้นได้เลือกจากการแนะนำต่อกันไป ทำให้ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่หลากหลาย เก็บข้อมูลควบคู่ไปกับการตั้งสมมติฐานชั่วคราว ค้นหาผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างหรือแย้ง (Negative Case) ไปจากข้อมูลที่มีอยู่ จนกว่าข้อมูลที่ได้จะถึงจุดอิ่มตัว ของกระบวนการที่ส่งผลต่อการพัฒนาเมืองสีเขียวเป็นหลัก

การสร้างเครื่องมือใช้ในการวิจัย

การถอดบทเรียนครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการบอกเล่าวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับรู้และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย เริ่มตั้งแต่การพัฒนาแนวคำถาม การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือเป็นแนวคำถามกึ่งโครงสร้าง มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ซึ่งการสร้างแนวคำถามกึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์แบบลึก โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการถอดบทเรียนด้วยการเล่าเรื่อง ทูทางสังคม รวมถึงแนวคิดพลังแห่งการสร้างสรรค์ เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแนวคำถาม โดยผู้วิจัยได้ทดลองใช้แนวคำถามกับผู้บริหารเทศบาลเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 4 คน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ปรับปรุงแนวคำถาม สร้างแนวคำถามตามที่ได้

ปรับปรุง และนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบแนวคำถามจากผู้เชี่ยวชาญ การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ยึดตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีเพื่อนำไปสู่การออกแบบแนวคำถามในการถอดบทเรียน จากนั้นจึงได้นำแนวคำถามที่พัฒนาขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย จำนวน 5 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เน้นการสนทนาและสร้างข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลทั้งในส่วนของบริษัทชุมชน และความเปลี่ยนแปลง จนสามารถบรรลุถึงความเป็นเมืองสีเขียว ซึ่งข้อมูลที่ได้นอกจากสามารถพัฒนาไปเป็นข้อเสนอเชิงทฤษฎี (Proposition) ยังเป็นข้อมูลสำคัญที่จะทำให้การถอดบทเรียน โดยใช้การเล่าเรื่องมีความครบถ้วนรอบด้านและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) เนื่องจากการวิจัยมีเป้าหมายสำคัญในการเสนอแนวทางการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองสีเขียว ดังนั้นในระหว่างที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กันจนกระทั่งทฤษฎีถึงจุดอิ่มตัว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้ทฤษฎีการถอดบทเรียน (Lesson Learned) เป็นวิธีวิทยาหลักในการวิจัย ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลและการเก็บข้อมูลต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันดังนี้

1. เมื่อได้ข้อมูลชุดแรก ผู้วิจัยดำเนินการกำหนดรหัสเพื่อจำแนกข้อมูล (Open Coding)
2. เชื่อมโยงข้อมูล โดยนำข้อมูลที่จำแนกตามรหัสที่สัมพันธ์กันมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างมโนทัศน์ของข้อมูลเป็นกลุ่มๆ
3. นำมโนทัศน์ที่เป็นกลุ่มๆ ดังกล่าวมาเรียบเรียง โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของแต่ละมิติ
4. สร้างข้อเสนอเชิงทฤษฎี หรือสมมติฐานชั่วคราว
5. ดำเนินการเก็บข้อมูลต่อไป และย้อนกลับไปทำการกำหนดรหัสให้ข้อมูล ในขั้นนี้จะมีการปรับข้อเสนอเชิงทฤษฎีไปตามข้อมูลและมโนทัศน์ที่ค้นพบเพิ่มขึ้น จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว ตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อเสนอเชิงทฤษฎีและโครงสร้างตัวแบบเชิงมโนทัศน์ที่พัฒนาขึ้น
6. สร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎีและตัวแบบเชิงมโนทัศน์ และนำเสนอแนวทางสู่ความเป็นเมืองสีเขียวต่อไป

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงทฤษฎี และสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. บริบทชุมชนประเด็นทุนทางสังคม

ความเป็นเมืองสีเขียวพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สีเขียวธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ คูคลอง ร่องลงมาคือ พื้นที่สีเขียวเพื่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พื้นที่สวน ที่นา ศาสนสถาน ที่ตั้งหน่วยงาน พื้นที่สีเขียวริมเส้นทางสัญจร ได้แก่ เกาะกลางถนน ริมแม่น้ำ ริมทางสัญจร และพื้นที่สีเขียวบริการ ได้แก่ สวนสาธารณะ สนามกีฬาากลางแจ้ง สนามเด็กเล่น ตามลำดับ

2. พลวัตการเปลี่ยนแปลงประเด็นการปรับตัว

การสร้างและพัฒนาจิตสาธารณะการเป็นพลเมืองสีเขียวของทุกภาคส่วนในพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก การพัฒนาองค์ความรู้และเผยแพร่ต่อสาธารณะ ในรูปแบบที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างครอบคลุม หลากหลาย และมีความต่อเนื่อง การเสริมพลังให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมวางแผน ดำเนินการ และ ประเมินผลการพัฒนาเมืองสีเขียวร่วมกัน โดยเฉพาะพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม ในการที่จะต้องจัดหาพื้นที่สีเขียว สาธารณะเพื่อเป็นสวัสดิการแก่พนักงานและประชาชน มีระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบการกำจัดขยะและนำมากลับมาใช้ ใหม่ที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล รวมดูแลระบบนิเวศดิน น้ำ ให้มีความอุดมสมบูรณ์และมีคุณภาพ

3. พลังแห่งการสร้างสรรค์ประเด็นเงื่อนไขที่เอื้อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

เทศบาลมีการกิจโดยตรงในการดำเนินนโยบายการพัฒนาเมืองสีเขียว เศรษฐกิจสีเขียว พื้นที่สีเขียวไปปฏิบัติ ตามนโยบายที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นรับนโยบายมาปฏิบัติ ขณะที่ผู้บริหารเทศบาลหรือผู้บริหารองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น มีความจำเป็นต้องปฏิบัติราชการบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งภารกิจด้านการ ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ถือเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานที่องค์การหรือหน่วยงานภาครัฐต้องปฏิบัติ เช่น การออกเทศ บัญญัติให้ปลูกต้นไม้ในที่ดินที่ไม่ใช้ประโยชน์และจัดเก็บภาษีที่ดินในอัตราที่ต่ำลง การเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนหรือ ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองสีเขียว เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดการพัฒนา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การมอบรางวัลหรือสิ่งจูงใจ สำหรับภาคเอกชนที่ซื้อที่ดินหรือเสียสละที่ดิน เป็นพื้นที่ สีเขียวหรือสวนสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนเข้าไปใช้ประโยชน์ หรือเป็นปอดของท้องถิ่น เป็นต้น

4. บทเรียนการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว จังหวัดปทุมธานี ตามแนวยุทธศาสตร์การพัฒนา เมืองสีเขียว โดยธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB)

เมื่อพิจารณาตามแนวยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) พบประเด็นการขับเคลื่อน การพัฒนาเมืองสีเขียว ดังนี้

4.1 ด้านการบูรณาการความร่วมมือในการพัฒนาเมือง ควบคู่กับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อกำหนดระดับความน่าอยู่และยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน (Economy) นั้น การกำกับโครงข่ายคมนาคมโครงสร้าง พื้นฐานและออกแบบผังเมืองแบบเน้นการอนุรักษ์ โดยมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันบนฐานของระบบนิเวศ โดยใช้ องค์ความรู้ด้านสถาปัตย์เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกับหน่วยงานระดับพื้นที่ทั้งหน่วยงานส่วนกลางหรือท้องถิ่น เช่น นายอำเภอ พัฒนาการอำเภอ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน โดยร่วมกันจัดทำแผนแม่บทชุมชน เพื่อใช้เป็นทิศทางในขับเคลื่อนการ พัฒนาเมืองสีเขียว นอกจากนี้การเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ผ่านสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย เป็นผู้นำในการขับเคลื่อนโครงการ ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐทั้งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม ทั้งในและต่างประเทศ ร่วมกันนโยบายไปสู่การปฏิบัติ สนับสนุนด้านวิชาการ ดำเนินงบประมาณ การออกระเบียบข้อบังคับที่เอื้อหรือส่งเสริมต่อกัน ร่วมกับภาคประชาชน ให้ความสำคัญกับธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วม ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้แนวโน้มการดำเนินโครงการพัฒนาเมืองสีเขียว มีผลเชิงประจักษ์ได้ อย่างยั่งยืน

4.2 ด้านการจัดการความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติธรรมชาติ (Environment) มี การมุ่งเน้นส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความจำเป็นต้องสร้างคน กลุ่มคน ที่เป็น ลีอกกลางระหว่างฝ่ายวิชาการกับประชาชน เพื่อส่งเสริมและบูรณาการด้านการจัดการพื้นที่สีเขียว ดำเนินการโดยใช้ กระบวนการวิจัยเป็นฐาน เช่น การทำประวัติต้นไม้ การศึกษาเรื่องยีนส์แต่ละพื้น แผนปฏิบัติการปลูกต้นไม้ใหญ่ที่

ทนต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน การใช้ระบบสารสนเทศช่วยในการคำนวณการกักเก็บคาร์บอน หรือแม้กระทั่งการกำหนดฤดูหรือวันออกดอกเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นต้น การส่งเสริมมาตรการ โครงการ หรือกิจกรรมที่มีผลต่อการปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยการรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำในเมือง เพื่อลดปัญหาน้ำท่วมภัยแล้ง การเพิ่มมูลค่าพื้นที่ว่างเปล่าโดยการนำมาจัดทำแก้มลิง เป็นต้น รวมถึงการบูรณาการการพัฒนาสีเขียว ทั้งในด้านพื้นที่สีเขียว พลังงาน การจัดการสิ่งแวดล้อม กีฬา ความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพ ศิลปะ วัฒนธรรม การเกษตร เพื่อความมุ่งหมายในการลดขยะ และเพิ่มคุณภาพอากาศ

4.3 ด้านการให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมทางสภาพสังคม ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมได้อย่างทั่วถึง (Equity) มีการมุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง รวมถึงการสร้างพลังความภาคภูมิใจในท้องถิ่น พบว่าการให้ความสำคัญและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง สามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่โครงการส่วนบุคคลถึงโครงการระดับท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ เช่น จัดหลักสูตรระยะสั้นผ่านโครงการของเทศบาล หรือการให้ความสำคัญกับวัดในการพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวท้องถิ่น การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับต้นไม้และพื้นที่สีเขียว เพื่อนำเสนอทักษะด้านการเกษตร การอนุรักษ์ของปราชญ์ชาวบ้าน หรือประชาชนในท้องถิ่น เป็นอีกมาตรการหนึ่งที่สร้างกระแสการตื่นตัวได้เป็นอย่างดี การสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับครัวเรือน โดยการจัดกิจกรรม กระบวนการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้โดยสะดวก ไม่มีความซับซ้อนมาก ส่งเสริมเรื่องจิตสาธารณะ โดยสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่การวางแผน การออกแบบ จนกระทั่งดำเนินการได้ประสบความสำเร็จและการบำรุงรักษา การกำหนดแผนแม่บทให้สอดคล้องกับการวางผังเมือง โดยกำหนดไว้ว่าการสร้างพื้นที่สีเขียวเป็นหนึ่งในโครงสร้างชาติ เนื่องจากเป็นเงื่อนไขหนึ่งของรายได้ประชาชาติ ที่มาจากการท่องเที่ยว รวมถึงส่งเสริมการพัฒนาเมืองสีเขียวควบคู่ไปกับการส่งเสริมเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น

5. แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว กรณีจังหวัดปทุมธานี

แนวทางการพัฒนาเมืองสีเขียว จังหวัดปทุมธานี มีขั้นตอนในการขับเคลื่อน ดังนี้

ขั้นที่ 1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทำการสำรวจพื้นที่สีเขียวทั้งที่มีอยู่เดิม และพื้นที่ที่มีศักยภาพจะเป็นเมืองสีเขียวได้ นำมาจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาทั้งในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว โดยดำเนินการดังนี้

1. ทำการสำรวจพื้นที่ศักยภาพ ว่าพื้นที่ใดเป็นพื้นที่ว่างรอการพัฒนา จัดทำโครงการปรับพื้นที่ขาดการใช้ประโยชน์ หรือพื้นที่เสี่ยงอันตรายของชุมชน ให้เกิดสุนทรียภาพความเป็นเมืองสีเขียว หรือปรับเป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ พื้นที่ใดเป็นพื้นที่ลานกิจกรรม จัดทำโครงการให้เกิดประโยชน์ร่วมกันของชุมชน เช่น ตลาดนัดเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น พื้นที่ใดเป็นพื้นที่ส่วนราชการ วัด และสถานศึกษา ปรับบริเวณที่ว่างที่ปราศจากการใช้ประโยชน์ เพื่อเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน หรือเปิดโอกาสให้ชุมชนมาใช้ประโยชน์ พื้นที่ใดเป็นพื้นที่ว่างตามอาคารบ้านเรือนหรือสถานประกอบการ จัดกิจกรรมรณรงค์หรือจัดโครงการปรับพื้นที่ว่างนอกอาคาร พื้นที่ว่างระหว่างอาคาร ลานจอดรถ ให้มีต้นไม้เพื่อเป็นปรับสภาพอากาศให้ชุมชนใกล้เคียง และพื้นที่ใดเป็นพื้นที่ว่างทั่วไป เช่น ริมถนน ริมทางรถไฟ ริมแม่น้ำลำคลอง ปรับเป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อลดมลพิษ และนำเสนอความเป็นเมืองน่าอยู่

2. จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาเมือง โดยกำหนดแผนระยะสั้น ระหว่าง 1 – 5 ปี โดยกำหนดอัตราส่วนพื้นที่สีเขียว ไว้ในแผนพัฒนาเมืองและนำสู่การปฏิบัติ โดยประเมินผลการปฏิบัติงานไปพร้อม ๆ กัน จัดประกวดพื้นที่สีเขียว เทศบาลละ 1 แห่ง สร้างเครื่องมือหรือกลไกการจัดการพื้นที่สีเขียวที่เหมาะสมกับบริบทของเมือง สำหรับแผน

ระยะปานกลาง ระหว่าง 6 – 10 ปี เป็นการกำหนดอัตราส่วนพื้นที่สีเขียว และจำนวนเทศบาลต้นแบบที่เพิ่มมากขึ้น สร้างเครื่องมือ กลไก การปฏิบัติงานในพื้นที่ กระทั่งได้มีโอกาสประกาศมาตรการ ออกกฎ ระเบียบ ข้อบัญญัติ เทศบาล สำหรับแผนระยะยาว ระหว่าง 11 – 20 ปี ต้องกำหนดดัชนีชี้วัดได้ว่าเป็นพื้นที่เขตเมืองสีเขียวได้ ในอัตราร้อยละ 100 มีความยั่งยืน มีเครือข่ายพื้นที่สีเขียวที่เข้มแข็ง ขณะที่สามารถสร้างเครื่องมือ กลไกในการติดตามประเมินผล การพัฒนาเมืองสีเขียวได้ในทุกระดับ

ขั้นที่ 2 สร้างความรู้ความเข้าใจประเด็นความสำคัญของเมืองสีเขียว ขอความร่วมมือจากประชาชน รวมถึงจัดกิจกรรมหรือจัดประกวด และยกย่องผู้ให้การสนับสนุน เพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก มุ่งเน้นการทำให้สังคมสามารถเชื่อมโยงปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสร้างความตระหนักว่าสีเขียวคือปัจจัยหนึ่งในการชีวิต ซึ่งสามารถส่งเสริมการให้ความรู้ โดยการจัดการศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดทำคู่มือพื้นที่สีเขียว ให้ความรู้ เทคนิคการดูแลต้นไม้ใหญ่ โดยอาจจำแนกประเด็นการส่งเสริมได้ดังนี้

1. **ด้านการประหยัดพลังงาน** ทั้งในด้านการใช้พลังงานทดแทน เช่น การจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมพลังงานแสงอาทิตย์ในชุมชน โครงการเทศบาลสีเขียว และด้านการจราจรสีเขียว เช่น ดำเนินโครงการเส้นทางปลอดภัยโดยใช้จักรยาน หรือรณรงค์การขี่จักรยานไปโรงเรียนหรือไปทำงาน เป็นต้น

2. **ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม** ทั้งในด้านการจัดการน้ำเสีย เช่น การสนับสนุนให้มีอาสาสมัครดูแลแหล่งน้ำ การจัดกิจกรรมรณรงค์ให้บ้านเรือนหรือสถานประกอบการกรองไขมันก่อนทิ้งสู่แหล่งน้ำ การบริหารจัดการน้ำเสีย ทั้งในส่วนของนิคมอุตสาหกรรมและชุมชน หรือการบริหารจัดการขยะ เช่น จัดกิจกรรมโครงการธนาคารขยะ การผลิตน้ำหมักหรือปุ๋ยชีวภาพ หรือเส้นทางปลอดขยะ เป็นต้น

3. **การเพิ่มพื้นที่สีเขียวและระบบนิเวศ** ทั้งในด้านการสนับสนุนการเป็นเมืองเกษตร เช่น โครงการใช้ต้นไม้เป็นรั้วบ้าน ตลาดนัดท้องถิ่นเกษตรอินทรีย์ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านนิเวศน์ หรือจัดโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น โครงการพัฒนาผสมผสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เข้ากิจกรรมกิจกรรมทางการเกษตร เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อนำรายได้สู่ท้องถิ่น เป็นต้น

ขั้นที่ 3 จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาเมือง โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ซึ่งในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี มีองค์กรภาคเอกชนและภาคประชาสังคมที่แข็งแกร่งเป็นจำนวนมาก แต่เครือข่ายดังกล่าว ยังมีความอ่อนไหว ขึ้นอยู่กับสถานการณ์บ้านเมืองและประเด็นที่เกิดขึ้นในสังคม การเชื่อมโยงอย่างหลวม ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีความสำคัญมากในเครือข่ายภาคเอกชนและภาคประชาสังคม นอกจากนี้เวที อินเทอร์เน็ต ได้กลายเป็นสื่อสำคัญที่ส่งเสริมการรวมตัวให้เป็นเครือข่าย การกระจายข้อมูล รวมทั้งการแสวงหาแรงสนับสนุนและความร่วมมือจากประชาชนในวงกว้างได้

อภิปรายผล

ข้อสรุปของผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลการวิจัย บทเรียนชุมชนเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว ในจังหวัดปทุมธานี ตามแนว ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองสีเขียว โดยธนาคารพัฒนาเอเชีย ที่พบว่า บทเรียนชุมชนเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนา เมืองสีเขียว ประกอบด้วย 3 มิติ คือ 1) มิติด้านการบูรณาการความร่วมมือในการพัฒนาเมือง ควบคู่กับการพัฒนา สิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับความน่าอยู่และยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน 2) มิติด้านการจัดการความเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติธรรมชาติ และ 3) มิติด้านการให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมทางสภาพสังคม และ

ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมได้อย่างทั่วถึง คือตัวชี้วัดการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกระแสความกดดันในระดับโลกและความร่วมมือระหว่างประเทศ มีส่วนช่วยผลักดันให้การพัฒนาเมืองสีเขียวดำเนินการในทุกภาคส่วน ในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมพบว่า หลายประเทศได้มีการตื่นตัว ตระหนัก และดำเนินการพัฒนาเมืองสีเขียวในหลายมิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Buehler et al. (2011) ที่พบว่าประเทศเยอรมนีได้นำเสนอเอกสารรูปแบบด้านพลังงานฉบับใหม่ (New Energy Concept) ประกาศเมื่อปี ค.ศ. 2010 โดยวางกรอบนโยบายเกี่ยวกับพลังงาน จนถึงปี ค.ศ. 2050 ตั้งเป้าที่จะเปลี่ยนเยอรมนีไปสู่ประเทศที่มีประสิทธิภาพด้านพลังงาน และด้านเศรษฐกิจสีเขียวมากที่สุดในโลก และได้ตั้งเป้าหมายในการบริโภคพลังงานให้ลดลง อย่างน้อยร้อยละ 50 ภายในปี ค.ศ. 2050 และงานวิจัยของ Japan External Trade Organization: JETRO (2009) ที่ได้นำเสนอว่า ประเทศญี่ปุ่น มีอุตสาหกรรมการผลิตขนาดใหญ่ ได้มีการประกาศเป้าหมายการพัฒนาแบบสีเขียว โดยผู้นำประเทศได้ประกาศเป้าหมายระยะกลางในการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ลง ร้อยละ 50 ภายในปี ค.ศ. 2050 หรือสาธารณรัฐเกาหลีใต้ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 60 ปี หรือยุทธศาสตร์การเติบโตแบบสีเขียว ที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประเด็น คือ 1) เพื่อเตรียมมาตรการในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ และทำให้เกิดความมั่นคงทางพลังงาน สร้างวงจรเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างตัวจักรขับเคลื่อนการเติบโตแบบใหม่ 2) เพื่อสร้างการขับเคลื่อนการเติบโตแบบใหม่ ยกกระดับคุณภาพชีวิตด้วยการสร้างพื้นที่สิ่งแวดล้อมที่ดีและส่งเสริมการบริโภคสีเขียว และ 3) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและยกระดับประเทศในเวทีโลก ยกกระดับการสนับสนุนนานาชาติเพื่อการมีส่วนร่วมต่อประเด็นภาวะอากาศเปลี่ยนแปลงของโลก

จากผลการวิจัย แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว ในจังหวัดปทุมธานี ที่พบว่ามีความสามารถในการขับเคลื่อน 3 ขั้นตอนคือ ขั้นแรก เป็นการสำรวจพื้นที่สีเขียวทั้งที่มีอยู่เดิม และพื้นที่ที่มีศักยภาพจะเป็นเมืองสีเขียวได้ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำการสำรวจพื้นที่ศักยภาพ และนำมาจัดทำเป็นแผนแม่บทการพัฒนาเมือง ขั้นต่อไปคือ ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจประเด็นความสำคัญของเมืองสีเขียว ทั้งในด้านการประหยัดพลังงาน ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และด้านการเพิ่มพื้นที่สีเขียวและระบบนิเวศกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสำหรับขั้นสุดท้ายคือ การจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาเมือง โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ การพัฒนาเมืองสีเขียวในประเทศไทย มีการก่อรูปตั้งแต่ระดับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) โดยกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนา ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และได้มีการเน้นย้ำความสำคัญที่ว่า การพัฒนาให้เกษตรกรมีมูลค่าสูงขึ้นด้วยการใช้นวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chung (2012) ที่ได้ระบุว่า กระบวนการสื่อสารสาธารณะเพื่อเผยแพร่ความรู้หรือผลงานที่ได้ดำเนินการแล้ว และโครงการเป้าหมายที่กำลังจะดำเนินการในอนาคต เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการพัฒนาเมืองสีเขียว การกำหนดพื้นที่นำร่องและแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เห็นตัวอย่างผลงานอย่างเป็นรูปธรรม การถอดบทเรียนการพัฒนาเมืองสีเขียว จึงเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียวอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผล

บทเรียนการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว จังหวัดปทุมธานี ตามแนวยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองสีเขียว โดยธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) มีกลไกนำสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยการเสริมสร้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่การวางแผน การขับเคลื่อนโครงการ กิจกรรม การประเมินผล และการทบทวนองค์ความรู้ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องทำการสำรวจพื้นที่สีเขียวทั้งที่มีอยู่เดิม และพื้นที่ที่มีศักยภาพจะเป็นเมืองสีเขียวได้ นำมาจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาทั้งในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน สร้างเมืองสีเขียวต้นแบบ ทำการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาเมือง โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชนและภาคประชาสังคม และทำการขยายผลไปสู่พื้นที่ใกล้เคียงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลของผลงานวิจัยฉบับนี้ มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองสีเขียว การค้นหาชุมชนต้นแบบ การขยายผล รวมถึงการกำหนดมาตรการเชิงจูงใจหรือให้รางวัล แก่เจ้าของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่ส่งเสริมให้เกิดการเพิ่มพื้นที่สีเขียว การออกนโยบายการให้ใบอนุญาตแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายงานโยธาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมให้มีการสร้างอาคารที่ก่อเกิดการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สวนดาดฟ้า สวนแนวตั้ง สวนปากกลางเมือง การจัดทำสวนสาธารณะต้นแบบ การจัดสวนประหยัดพลังงาน เป็นต้น เป็นกลยุทธการปฏิบัติที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสู่เมืองสีเขียวอย่างยั่งยืน

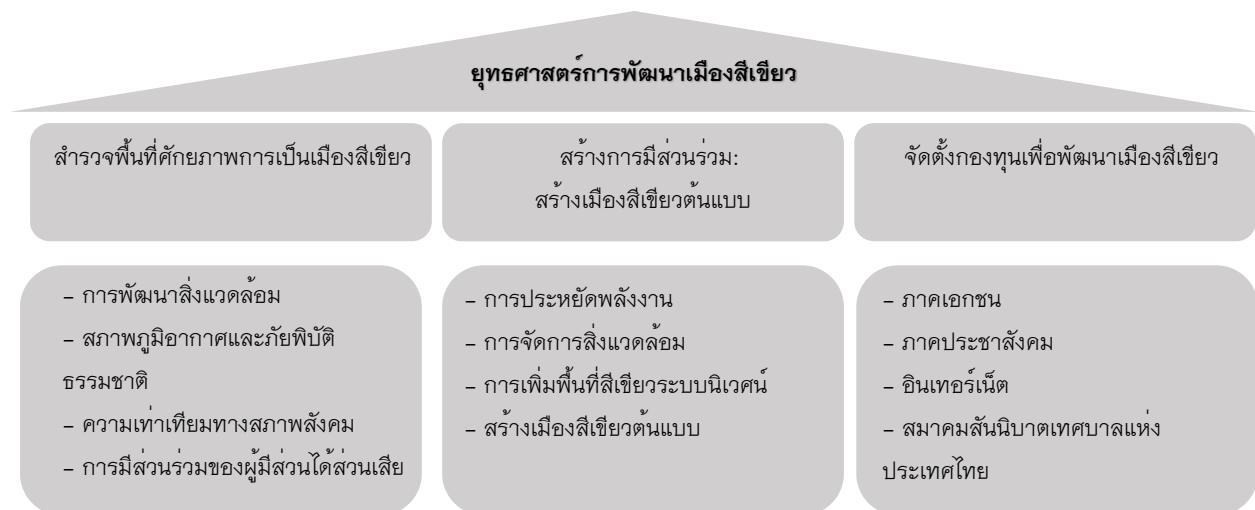
2. ข้อเสนอเชิงพื้นที่

เทศบาลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่ จัดทำผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ศักยภาพชุมชน สร้างความชัดเจนของแนวปฏิบัติการพัฒนาเมืองสีเขียวให้ลงไปถึงระดับครัวเรือน โดยนำเสนอความสำคัญประเด็นพื้นที่สีเขียวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความหลากหลายทางชีวภาพ กระทั่งประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติได้ระดับที่เห็นว่า สีเขียว คือชีวิต คืออาชีพ คือรายได้ และคืออนาคตของชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้การขยายตัวของความเป็นเมือง จำนวนประชากร ภาคเศรษฐกิจ กระแสการบริโภคนิยม สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการพัฒนาเมืองสีเขียวในทางตรง ขณะที่ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนจะให้ความสำคัญกับประเด็นปากท้องของครอบครัวมากกว่าประเด็นสิ่งแวดล้อม ภูมิอากาศ หรือการดำรงอยู่ของตนไม่ ดังนั้นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความจำเป็นต้องจัดทำโครงการหรือกิจกรรมกระตุ้นทัศนคติที่ดี และการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมด้านการพัฒนาเมืองสีเขียว เพื่อเน้นย้ำความสำคัญอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้มีข้อสรุปซึ่งเป็นข้อค้นพบที่สำคัญจากการถอดบทเรียนว่า แบบแผนการพัฒนาเมืองจะมีผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม ตามแนวยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองสีเขียว โดยธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) นั้นสามารถดำเนินการได้ใน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำการสำรวจพื้นที่สีเขียวทั้งที่มีอยู่เดิม และพื้นที่ที่มีศักยภาพจะเป็นเมืองสีเขียวได้ นำมาจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาทั้งในระยะสั้น ระยะปานกลาง และ

ระยะยาว และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วม ขั้นที่ 2 สร้างการมีส่วนร่วม สร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างเมืองสีเขียวต้นแบบ และขั้นที่ 3 ทำการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาเมืองสีเขียว โดยอาศัยความร่วมมือจาก ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม โดยอาศัยเวทีทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นสื่อสำคัญที่ส่งเสริมการรวมตัวให้เป็นเครือข่าย รวมถึงการแสวงหาแรงสนับสนุนและขอความร่วมมือจากสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ในการส่งเสริมศักยภาพความเข้มแข็งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนาเมืองสีเขียว โดยสามารถแสดงได้ดังภาพประกอบต่อไป

ภาพที่ 2 กระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสีเขียว

References

- Asian Development Bank Institute. (2012). *Policies and Practices for Low-Carbon Green Growth in Asia: Highlights*. Manila: ADB.
- Barbier, E. B. (2009). *Rethinking the Economic Recovery: A Global Green. New Deal*: UNEP.
- Buehler, R., Jungjohann, A., Keeley, M., & Mehling, M. (2011). How Germany Became Europe's Green Leader: A Look at Four Decades of Sustainable Policymaking. *The Solutions Journal*, 2(5), 51-63,
- Chung, W. H. (2012). *Cities and Green Economy: Comparative Study of Korea, China and Japan*. Seoul: Korea Environment Institute.
- Cooperrider, D. L., Whitney, D.K., & Stavros, J. M. (2008). *Appreciative Inquiry Handbook: for Leaders of Change*. Retrieved August 6, 2021, from <https://www.bkconnection.com/static/Appreciative-Inquiry-EXCERPT.pdf>
- Poplin, D. E. (1979). *Communities: A Survey of Theories and Method of Research*. New York: Macmillan.

- Department of Local Administration. (2018) *Indonesia–Malaysia–Thailand Growth Triangle: IMT – GT*. Retrieved August 6, 2021, from <http://www.imt-gt.psu.ac.th/index.php/th/2015-01-26-00-31-24>
- Green Growth Best Practice Initiative (GGBP). (2014). *Green Growth in Practice: Lessons from Country Experiences*. Seoul: Global Green Growth Institute (GGGI).
- Japan External Trade Organization (JETRO). (2009). *Japan Views Green Energy as Essential for Global Economic Recovery*. Newsletter.
- Pujinda, P., & Boonsom, Y. (2016). Urban Design Guideline for Specific Purposed Towns. *Journal of Environmental Design*, 3(1), 21–43.
- Pathumthani Provincial Office. (2020). *Pathum Thani Province Development Plan*. Retrieved July 3, 2021, from http://www.pathumthani.go.th/new_web/webplan/index.html
- UCEC Conference. (2011). *European Green City Index*. Retrieved August 25, 2021, from <https://assets.new.siemens.com/siemens/assets/api/uuid:fddc99e7-5907-49aa92c4-610c0801659e/european-green-city-index.pdf>
- United Nations. (2012). *A Guidebook to the Green Economy*. Retrieved August 28, 2021, from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/GE%20Guidebook.pdf>
- UNEP (2011). *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*. Retrieved August 19, 2021, from www.unep.org/greeneconomy